

Een kanjer van een kei

W. Bosga

Reeds in de vorige eeuw had men belangstelling voor een zeer grote steen die zich bevond in een weiland tussen Heerenveen en Rotstergaast, niet ver van de brug over de Engelenvaart. Het donkergrijze gevaarte stak destijds ruim een meter boven het maaiveld uit. Een schipper heeft in de tweede helft van de negentiende eeuw met dynamiet een groot deel van de steen opgeblazen en als materiaal voor zeeweringen naar Lemmer verscheept.

De heer J.G. Zandstra van de Rijks Geologische Dienst en de heer R. Nolles slaagden erin, om op 20 oktober 1962 de 1.80 m diep liggende steen aan te boren en globaal te meten.

Stukjes graniet die bij het boren werden aangetroffen waren vermoedelijk restanten van de grote kei.

Petrologisch onderzoek door dr. C.J. Overweel van het Rijksmuseum van Geologie en Mineralogie te Leiden wees uit, dat het hier ging om een uppsala-graniet. Opmerkelijk is, dat volgens Overweel de kwartsen van de monsters een vetachtige glans en een grijsbruine tint vertonen, terwijl uppsala-graniet als regel wordt gekenmerkt door grijze of blauwige kwarts. Een uitvoerige beschrijving staat in Grondboor & Hamer 1963 nr.

1 onder de titel: 'Een groot zwerfblok van Uppsalagraniet in Friesland' door C.J. Overweel en J.G. Zandstra.

Op 2 augustus 1990 gelukte het mij met enkele anderen de steen weer op te sporen. Met toestemming van de pachter, de heer Broer van Es, hebben wij een gat gegraven van circa 1 m² en 1.80 m diepte, waarbij wij op de kei uitkwamen. Vervolgens hebben wij er enkele stukken van afgeslagen en meegenomen, waarna het gat werd gedicht. Bij bestudering van de afslagen bleken deze macroscopisch nogal van elkaar te verschillen. Een deel is zwart-wit-grijs getint, met circa 20 % heldere, lichtgrijze kwartsen die soms een zweem blauw vertonen; een ander deel heeft een grauwe, geel-oranje hoofdtint en bevat circa 15 % grauwe geel-bruinachtige kwartsen.

Verleden jaar heeft het aannemersbedrijf De Vries Holding te Joure het initiatief genomen, deze enorme kei voor eigen rekening boven de grond te halen. Het bedrijf wilde hiermee ter gelegenheid van zijn 60-jarig bestaan iets voor de gemeenschap van Skarsterlân doen. De werkzaamheden begonnen op donderdag 3 oktober 1996 met het uitgraven van de steen. Al spoedig bleek de enorme omvang ervan. Met zijn lengte van meer dan 5

m, een breedte van circa 3,20 m en grootste dikte van zo'n 2 m, zou deze misschien wel meer dan 60 ton wegen, zo dacht men.

Het bleek echter dat het blok een zeer onregelmatige vorm bezit. Aan één zijde is het nogal spits, terwijl de tegenovergestelde zijde bestaat uit een sterk verweerd, verticaal breukvlak. Tevens loopt een zijkant sterk schuin naar beneden, waardoor het gewicht lager uitvalt.

Een week later kwam de kolos met behulp van een 95-tons kraan los en werd vervolgens op een dieplader gezet, schoon gespoten en naar het kruispunt Oude Postweg-Sydtakke getransporteerd. Daar had het aannemersbedrijf al een flinke zandheuvel ingericht. De steen werd zorgvuldig op het zandvoetstuk geplaatst, zoals het voor zo'n prachtig geologisch monument behoort. Op dinsdag 15 oktober onthulde de burgemeester van Skarsterlân de steen ten aanschouwe van een groot publiek.

De bovenkant van de steen vertoont duidelijk de sporen van de dynamiet-explosies die de kei hebben toegetakeld; enkele boorgaten zijn nog te zien. De steen is aan de kraan gewogen en weegt, schoon aan de haak, 44.200 kg. Hoewel de oorspronkelijke massa van het zwerfblok wellicht 150 ton bedroeg, is de steen van Rotstergaast daarmee toch nog de zwaarste zwerfkei van Nederland.

Literatuur

Overweel, C.J. & J.G. Zandstra, 1963.
Een groot zwerfblok van Uppsala-graniet in Friesland. Grondboor & Hamer 1962 (1): 2-14.

Zandstra, J.G., 1988.
Noordelijke kristallijne gidsgesteenten.
E.J. Brill, Leiden etc., p. 181-183.

Adres van de auteur

W. Bosga
De Hare 6
8375 GC Oldemarkt

